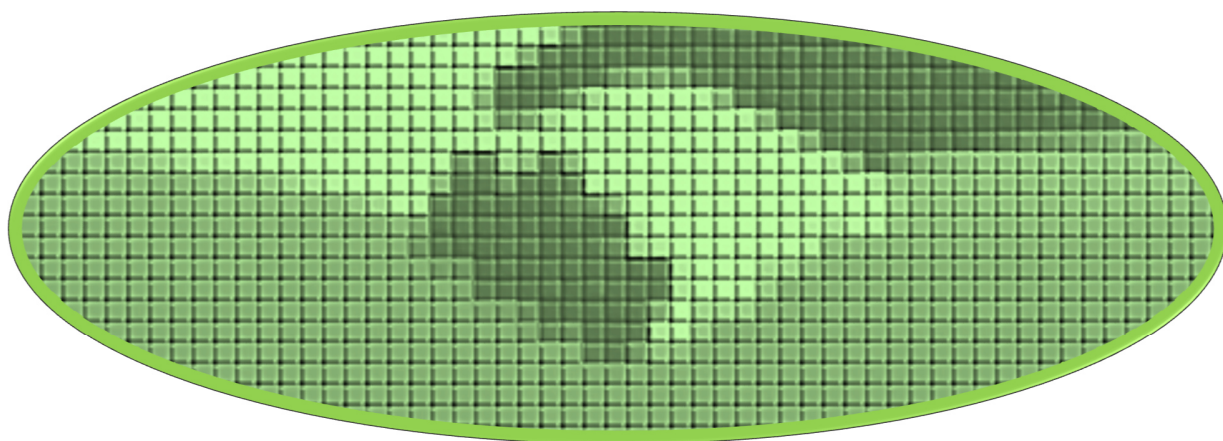

МАТЕРІАЛИ

І ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ДИСКУРС КООПЕРАТИВНОЇ ОСВІТИ І
ПРАКТИКИ У РЕФЛЕКСІЯХ ХХІ СТ.»**

Всеукраїнська центральна спілка споживчих товариств
Хмельницька облспоживспілка
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут
Хмельницький кооперативний фаховий коледж
Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту
Вінницький кооперативний інститут
Львівський торговельно-економічний університет
Полтавський університет економіки і торгівлі
Державний архів Хмельницької області
Центр дослідження кооперативного руху, самоврядних інституцій
та громад Хмельниччини при Хмельницькому кооперативному торговельно-економічному інституті
Хмельницька обласна організація Національної спілки краєзнавців України

МАТЕРІАЛИ

І ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ДИСКУРС КООПЕРАТИВНОЇ ОСВІТИ І ПРАКТИКИ У РЕФЛЕКСІЯХ XXI ст.»

(м. Хмельницький, 18 листопада 2022 р.)

Електронне видання

Хмельницький
2022

Рекомендовано до друку вченою радою Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту (протокол № 5 від 29 грудня 2022 р.)

Рецензенти:

ПЕРЕВОЗОВА Ірина Володимирівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри підприємництва та маркетингу Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

РОМАНЕЦЬ Наталя Радомирівна – доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії Криворізького державного педагогічного університету

ЯРЕМЧУК Сергій Степанович – доктор соціологічних наук, доцент кафедри філософії та культурології, філологічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Редакційна колегія: *ТЕЛЯЧИЙ Юрій Васильович* – голова, доктор історичних наук, професор, в. о. ректора Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту; *МАРКОВА Світлана Василівна* – заступник, доктор історичних наук, керівник відділу наукової роботи, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту; *ДИЯК Вадим Валерійович* – доктор педагогічних наук, доцент кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького; *КОВАЛЬЧУК Світлана Володимирівна* – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри маркетингу та менеджменту Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту; *КОМАРНИЦЬКИЙ Олександр Борисович* – доктор історичних наук, професор, заступник декана історичного факультету з наукової роботи та міжнародних зв'язків Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка; *САРАЙ Наталя Ізидорівна* – кандидат економічних наук, доцент, проректор з наукової роботи Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту; *МАТВЄСВ Андрій Юрійович* – кандидат історичних наук, проректор з науково-педагогічної роботи Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту; *КОСТЕНКО Дмитро Вікторович* – доктор філософії в галузі державного управління, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри іноземних мов математичних факультетів Навчально-наукового інституту філології Київського національного Університету імені Тараса Шевченка.

Д 48 Дискурс кооперативної освіти і практики у рефлексіях ХХІ ст. *Матеріали I всеукр. наук.-практ. конференції (м. Хмельницький, 18 листопада 2022 р.)* / [редкол.: Ю. В. Телячий (гол.), С. В. Маркова, В. В. Дияк та ін.]. Хмельницький: ХКТЕІ, науковий відділ, 2022. 155 с.

За достовірність викладеної інформації відповідальність несуть автори статей

Збірник містить матеріали Першої всеукраїнської науково-практичної конференції, яка відбулась 18 листопада 2022 р. у Хмельницькому кооперативному торговельно-економічному інституті, з актуальних питань педагогіки, економіки, менеджменту, історії, права; міждисциплінарний обмін результатами досліджень з тематики кооперативної освіти і практики, кореляції власних дослідницьких практик науково-педагогічних працівників із викликами ХХІ ст.

Електронна версія збірника оприлюднюється на офіційній сторінці ХКТЕІ:

<http://www.xktei.km.ua/naukova-diyalnist/naukovi-vidannya/>

© Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут, 2022

© Автори статей, 2022

ЗМІСТ

ЗНАНСЬВО-ІСТОРИЧНІ ПРАКТИКИ КООПЕРУВАННЯ, САМОВРЯДУВАННЯ, СПІЛЧАНСТВА УКРАЇНЦІВ

<i>Адамський Віктор</i> КООПЕРАТОРИ ПОДІЛЛЯ У РОЗГОРТАННІ УКРАЇНСЬКОГО РУХУ НА ТЕРЕНАХ КРАЮ У 1917 РОЦІ.....	5
<i>Завальнюк Костянтин</i> МУЧЕНИК ЗА ВІРУ ОТЕЦЬ ФЕДІР ПЯСЕЦЬКИЙ (1879-1942).....	11
<i>Захар'єв Володимир</i> ПІДВАЛИНИ ЗБЛИЖЕННЯ УКРАЇНЦІВ ТА ПОЛЯКІВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ: ІГНАЦІЙ МАРХОЦЬКИЙ, ВАЛЕРІАН ДЗЕДУШЦЬКИЙ ТА АНТОНІЙ ГРОХОЛЬСЬКИЙ.....	15
<i>Зелінський Руслан</i> КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКЕ БЛАГОДІЙНЕ ТОВАРИСТВО.....	22
<i>Клок Василь</i> ФОРМУВАННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ СИСТЕМИ МОЛОЧАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ В ГАЛИЧИНІ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.....	25
<i>Коржик Світлана</i> СТАН НАРОДНОЇ ТА ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У МІСТЕЧКУ ЛЕТИЧЕВІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В КІНЦІ ХVІ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.....	29
<i>Коцюк Володимир, Матвеев Андрій</i> ПОЧАТКОВА І СЕРЕДНЯ ОСВІТА НА ПОДІЛЛІ: БЕРЕЗЕНЬ 1917 – ЛИСТОПАД 1921 РР. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ).....	35
<i>Крот Людмила</i> СПРИЯННЯ ЗЕМСТВ ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	42
<i>Маркова Світлана, Михайлова Світлана</i> ЕКСПОЗИЦІЯ МУЗЕЮ «ІСТОРІЇ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ» ХКТЕІ – У КОНТЕКСТІ ДЕКОМУНІЗАЦІЇ. ЧАСТИНА І (1917–1923 РР.).....	46
<i>Мельник Анастасія, Мельник Оксана</i> СТАНОВЛЕННЯ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ ЧЕМЕРОВЕЧЧИНИ В 20-Х РОКАХ ХХ СТ.....	50
<i>Олійник Микола</i> КООПЕРАТИВНИЙ РУХ НА ПОДІЛЛІ В РОКИ НЕПУ (1921-1928 РР.).....	54
<i>Петренко Володимир</i> ПАЇ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ В СИСТЕМІ ВИЛУЧЕННЯ КОШТІВ У СЕЛЯНСТВА (1928-1933 РР.).....	60
<i>Петренко Ірина</i> АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ ВИДАТНОГО КООПЕРАТОРА І ДЕРЖАВНИКА БОРИСА МАРТОСА (1879-1977 РР.).....	64
<i>Тришкіна Ніна</i> ЕВОЛЮЦІЯ ОСВІТИ НА ХМЕЛЬНИЧЧИНІ (ХVІІ–ПОЧ. ХХ СТ.).....	70
<i>Трофименко Катерина, Патлата Діана</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОВІДНИХ КООПЕРАТИВІВ ПОДІЛЛЯ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.....	74

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ПРАВА, ОСВІТИ В УКРАЇНІ – ВИКЛИКИ ХХІ ст.

<i>Алексєв Сергій, Басиста Олександра</i> ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ.....	77
<i>Андрощук Людмила</i> ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ МУЗЕЮ «ІСТОРІЯ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ» ХКТЕІ.....	81

<i>Білоус Ірина</i> ВИКОРИСТАННЯ КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ ДО СИСТЕМИ HR-БРЕНДУ КООПЕРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	83
<i>Бірта Габрієлла, Педюра Ілона</i> ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ.....	85
<i>Григоренко Олександр, Григоренко Вадим</i> НАУКОВО-ДОСЛІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮБОВІ СЕРДУНИЧ ПРО РІДНИЙ КРАЙ, ЙОГО МИНУВШИНУ ТА СЬОГОДЕННЯ.....	87
<i>Джерелейко Світлана</i> УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	93
<i>Кендус Олександра, Михальський Юрій</i> РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	95
<i>Кучерук Надія</i> ЕКОЛОГІЧНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ КООПЕРАТИВНИХ МАГАЗИНІВ ЯК КРОК ДО УСПІХУ.....	99
<i>Леськова Світлана</i> ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	103
<i>Ляшук Катерина</i> СОЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ.....	107
<i>Мороз Володимир, Валюс Леся</i> ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КООПЕРАТИВНОГО СЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	110
<i>Нікольчук Юлія</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО БАЗИСУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ.....	115
<i>Олуйко Віталій</i> ПРО ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ І СТАНУ ВІЙНИ.....	121
<i>Сапотницька Наталія</i> РЕАЛІЇ БІЗНЕСУ КООПЕРАТИВІВ ТА ЙОГО ЛОГІСТИЧНА СКЛАДОВА.....	123
<i>Сарай Наталія</i> ВПЛИВ КРИЗОВИХ ПРОЦЕСІВ У ТОРГІВЛІ НА ЕКОНОМІЧНУ СТІЙКІСТЬ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	127
<i>Сердунич Любов</i> МАТИМЕМО ВЛАСНУ ГІДНІСТЬ – МАТИМЕМО РІДНУ МОВУ.....	131
<i>Сніщенко Роман, Даценко Людмила, Мизєва Віталіна</i> РОЛЬ КООПЕРАТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	137
<i>Телячий Юрій</i> ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ УКООПСІЛКИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	140
<i>Ткаченко Андрій</i> НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТСТВА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО КООПЕРАТИВНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ІНСТИТУТУ: ГУРТOK «VICTORIA UCRAINAE».....	144
<i>Трофименко Катерина</i> СУТНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ КООПЕРАТИВІВ: НОВІТНІЙ ДИСКУРС.....	146
<i>Тушко Клавдія</i> МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ЗА УПРАВЛІНСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ НАТО.....	149
<i>Церклевич Вікторія</i> АПРОБАЦІЯ МЕТОДУ «DECISION CASE STUDY» У КООПЕРАТИВНОМУ ЗВО: РЕФЛЕКСІЯ ДОСВІДУ ХКТЕІ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОГО БІЗНЕС-ПРОЄКТУ «LOFT- КАВ'ЯРНЯ».....	151

Сарай Наталія, к.е.н., доцентка, проректорка з наукової роботи Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту

ВПЛИВ КРИЗОВИХ ПРОЦЕСІВ У ТОРГІВЛІ НА ЕКОНОМІЧНУ СТІЙКІСТЬ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті порушено низку проблем, пов'язаних з наслідками впливу кризових процесів у торгівлі на економічну стійкість торговельних підприємств. Обґрунтовано ознаки, що свідчать про наближення або наявність кризи на підприємстві. Виявлено, що розвиток кризових процесів на підприємстві структурно поділяється на три фази: прихована криза (криза ефективності), криза платоспроможності та криза розрахунків (загроза банкрутства, неспроможність). Визначено принципи антикризового управління торговельними підприємствами

Ключові слова: криза, торгівля, принцип, економічна стійкість, підприємство, антикризове управління.

The article raises several problems related to the consequences of the impact of crisis processes in trade on the economic stability of trade enterprises. First, the signs indicating the enterprise's approach or existence of a crisis are substantiated. It was found that the development of crisis processes at the enterprise is structurally divided into three phases: hidden crisis (efficiency crisis), solvency crisis and settlement crisis (threat of bankruptcy, insolvency). Finally, the principles of anti-crisis management of trade enterprises are determined.

Keywords: crisis, trade, principle, economic stability, enterprise, anti-crisis management.

Українська торговельна галузь ще не оклигала від кризи, зумовленої пандемією COVID-19, а вже зазнала важких випробувань через повномасштабне вторгнення російської федерації на територію нашої держави. Торговельні мережі мужньо долають перешкоди, проте розподіл «гравців» на ринку змінюється. До війни українські торговельні мережі доволі легко адаптувалися до кризових явищ. Два довоєнних роки поспіль – 2020 та 2021, – незважаючи на пандемію та карантин, торгівля входила у п'ятірку найбільш прибуткових галузей економіки України. Загальний річний дохід торговельних мереж становив понад 430 млрд. грн.¹

Однак з початком війни усе змінилося. За дослідженням, проведеним асоціацією ритейлерів України (РАУ) та Українською радою торгових центрів (УРТЦ), загальна сума збитків, завданих торговельним мережам російським вторгненням, становила 50,7 млрд. грн., а скорочення товарообігу за перші місяці війни становило 75% від довоєнного рівня².

У червні 2022 року десять найпотужніших учасників торговельного ринку припинили роботу близько 300 своїх супермаркетів, однак залишили працювати понад три тисячі торгових точок.

Окрім прямих втрат активів на діяльність вітчизняних ритейлерів вплинули й інші чинники. Скоротився обсяг купівлі товарів, оскільки значна кількість покупців з початком воєнної агресії виїхала за межі країни. Ті, хто залишилися, з огляду на невизначеність та страх перед майбутнім почали економити. Однією з вагомих причин такого заощадження є стрімкий ріст інфляції та знецінення національної валюти. За прогнозами Національного банку України, до кінця 2022 року вона перевищить 30%³.

¹ Біроваш М. Ціна змін. Трансформація роздрібною торгівлі під час війни. *Київстар Бізнес Хаб*. 14 вересня 2022 р. URL: <https://hub.kyivstar.ua/news/czina-zmin-transformacziya-rozdribnoyi-torgivli-pid-chas-vijny/> (дата звернення: 29.10.2022).

² Там само.

³ Там само.

Незважаючи на повномасштабну війну, вітчизняній торговельній галузі вдалося зберегти більшість своїх активів – промислові площі, торговельні зали, робочі місця. Торгівля нарощує оберти. З огляду на вищезазначене, в сучасних умовах господарювання ритейлери постійно відчують на собі негативний вплив різноманітних зовнішніх та внутрішніх чинників. Такі системні впливи, пов'язані з сьогоднішнім, порушують нормальне функціонування підприємства, спричиняючи виникнення кризових процесів.

Дослідженню питань, пов'язаних із кризовими процесами, причинами їх виникнення, видами, перебігом, наслідками, способами їх виявлення та подолання, приділяється значна увага вчених-економістів. Про це свідчать ґрунтовні розробки наступних учених: Е.І. Альтмана, Л.В. Аніпка, Т.І. Бодаревої, В.Є. Бреуса, І.І. Вініченка, Т.Ю. Власенка, А.В. Галузінської, П.П. Закорка, А. Зануди, Р.С. Каплана, І.М. Клімовича, Т.А. Коцко, С.І. Крючок, Є.І. Масленнікова, Д.П. Нортона, Г.І. Рурки, Т. Таффлера, Л.В. Шіріняна, С.Л. Яковенка. Автори зосереджують увагу на питаннях функціонування підприємства при настанні кризових ситуацій та при виникненні загрози визнання його банкрутом. Однак аналіз економічної літератури засвідчив, що питання виявлення кризових явищ на торговельних підприємствах та попередження банкрутства трактуються неоднозначно та вимагають подальшого дослідження.

Термін «криза підприємства» охоплює в сучасній економічній літературі розмаїті явища в життєвому циклі підприємства – від просто перешкод у його функціонуванні через конфлікти до ліквідації підприємства.

Ми погоджуємося з твердженням науковця В.І. Борзенка, що наявність кризового стану викликає руйнування діючого механізму управління на підприємстві. Тому чим раніше будуть визначені причини виникнення кризових явищ і застосовані антикризові механізми управління, тим більша вірогідність їх подолання в короткостроковій перспективі⁴.

Ґрунтуючись на працях вчених, зазначених вище, пропонуємо наступне визначення поняття «криза»: криза – це різке загострення суперечностей в певній соціально-економічній системі, яке загрожує порушенням її стійкого функціонування в зовнішньому середовищі, що зрештою (при відсутності своєчасно вжитих заходів) може призвести до її краху (банкрутства та ліквідації). На підприємстві такими суперечностями можуть бути протиріччя між технологіями і умовами їх використання, між рівнем техніки і кваліфікацією персоналу тощо.

Вважаємо слушною думку науковця І.В. Кривов'язюка, котрий виділяє наступні ознаки, що свідчать про наближення або наявність кризи на підприємстві⁵:

1. Негативна реакція суб'єктів зовнішнього середовища як партнерів по бізнесу (відмови постачальників, зниження попиту на продукцію підприємства зі сторони споживачів, тиск зі сторони кредитно-фінансових установ тощо).

2. Спротив суб'єктів зовнішнього середовища як контролерів бізнесу (негативні аудиторські перевірки, публікації в ЗМІ про втрату іміджу компанії, позапланові перевірки державних органів тощо).

3. Негативна реакція внутрішнього середовища бізнесу (вихід одного із засновників зі складу підприємства, страйки трудового колективу, протидія профспілки тощо).

4. Різкі негативні зміни в динаміці фінансово-економічних показників діяльності підприємства, неможливість досягнення поставлених цілей та завдань діяльності впродовж 3-4 років.

Розвиток кризових процесів на підприємстві структурно поділяється на три фази: прихована криза (або криза ефективності), криза платоспроможності та криза розрахунків (загроза банкрутства, неспроможність).

Перша фаза – криза ефективності (прихована криза). Особливостями даної стадії є зниження ефективності діяльності підприємства, котре проявляється через негативну динаміку

⁴ Борзенко В.І. Антикризове управління: навчальний посібник. Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2016. С.7.

⁵ Кривов'язюк І.В. Антикризове управління підприємством: навчальний посібник. 3-тє видання, доповн. і переробл. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2020. С. 34.

показників прибутковості обороту і капіталу, тривалість операційного і фінансового циклу підприємства, його ринкову вартість. Причиною зниження ефективності є отримання збитків спочатку від проведення окремих господарських операцій, потім – в окремі тимчасові періоди, і поступово – загалом за наслідками господарської діяльності. Спочатку збитки, котрі виникають, покриваються за рахунок внутрішніх резервів: нерозподіленого прибутку минулих періодів, ліквідної частини власного капіталу. Проте з часом внутрішні резерви протидії поточній збитковості вичерпуються, що зумовлює перехід до наступної фази розвитку кризи.

Друга фаза – криза платоспроможності. Вона характеризується нестачею грошових коштів підприємства для виконання ним своїх зобов'язань та фінансування своєї поточної діяльності. Зовнішнім проявом такого становища є виникнення ситуації неплатоспроможності, яка характеризується затримкою в часі здійснення поточних платежів (порушення термінів сплати у зв'язку недостатністю коштів на розрахунковому рахунку), сплатою економічних санкцій (штрафів, пені) за невчасні розрахунки, виникненням протермінованої кредиторської заборгованості та непогашених кредитів і позик.

Третя фаза – криза розрахунків за борговими зобов'язаннями (загроза банкрутства, фінансова неспроможність). Поглиблення кризи неплатоспроможності обумовлює виникнення ситуації банкрутства.

Варто зауважити, що для попередження складних наслідків кризових явищ в сучасних умовах воєнного стану для вітчизняних торговельних підприємств доцільно скористатися специфічними принципами антикризового управління. В цьому контексті доволі влучно висловилися науковці Ю.В. Мірошниченко, Н.В. Антонова та Я.В. Хомовська. Автори виділили наступні специфічні принципи антикризового управління торговельними підприємствами (див. табл. 1):

Таблиця 1

Принципи антикризового управління торговельними підприємствами

Принцип	Змістова характеристика принципу
1. Принцип пріоритетності довгострокових цілей над короткостроковими.	Прогнозування перспективи розвитку підприємства з урахуванням можливих ризиків, що ґрунтується на антикризовій стратегії.
2. Принцип адаптивності до змін зовнішнього середовища.	Використання відповідної антикризової стратегії залежно від фази кризи, що виникла.
3. Принцип ефективності антикризових заходів.	Отримання економічного та соціального ефекту на підприємстві від впровадження антикризових заходів.
4. Принцип безперервності спостережень за змінами зовнішнього середовища.	Систематичний моніторинг викликів та змін у зовнішньому середовищі функціонування торговельного підприємства.
5. Принцип оперативності реагування на зміни зовнішнього середовища.	Оперативне реагування на зміни зовнішнього середовища через ефективне прийняття управлінських рішень з метою попередження кризових явищ або зменшення їх негативного впливу.
6. Принцип системності.	Полягає у системному підході до реалізації антикризових заходів, тобто у застосуванні ефекту синергії.

**Джерело: сформовано автором на основі Мірошниченко Ю.В., Антонова Н.В., Хомовська Я.В. Антикризове управління торговельним підприємством в умовах нестабільності зовнішнього середовища⁶*

⁶ Мірошниченко Ю.В., Антонова Н.В., Хомовська Я.В. Антикризове управління торговельним підприємством в умовах нестабільності зовнішнього середовища. *Молодий вчений*. 2018. № 12 (64). С. 646-649.

Підсумовуючи, зауважимо, що криза загалом є негативним явищем у функціонуванні підприємства. Вона виникає внаслідок загострення суперечностей у певних його підсистемах і за відсутності своєчасного реагування з боку керівництва. Криза може завдати підприємству непоправної шкоди, призвести до небажаних наслідків (зниження прибутку, втрата клієнтів, підвищення плинності кадрів тощо) і зрештою спричинити банкрутство. З огляду на це особлива увага на торговельному підприємстві має приділятися попередженню виникнення кризових ситуацій, адже чим раніше буде діагностовано кризу, виявлено її причини, тим більше шансів матиме підприємство на її успішне подолання та мінімізацію негативних наслідків.